

**การพัฒนาแนวทางการฝึกอบรมหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
พอจันทร์ที่ ประทุมภา บ้านโนนรัง ตำบลตลาดไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา**
**The Household accounts Training Curriculum Methodology Development of
Sufficient Economy Learning Center, Pho-JuntheePrathumpha Ban Nonrung
Amphoe Chum-PhuangNakhonratchasima Province**

สุกฤตา บุรินทร์วัฒนา

Sukritta Burinwattana

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Faculty of Management Science, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

Corresponding author, E-mail : supa_burin@yahoo.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้พอจันทร์ที่ ประทุมภา กลุ่มเป้าหมายคือ นักวิจัย วิทยากรบัญชีครัวเรือน และผู้เข้ารับการอบรมที่เป็นเกษตรกร คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกวิทยากรบัญชีครัวเรือน แบบบันทึกการสนทนากลุ่มและแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของแผนโครงการ การสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลสรุปอุปนิสัยและวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ด้านความคาดหวังในการอบรมบัญชีครัวเรือน ส่วนใหญ่มีความหวังว่าจะได้มีความรู้คิดเป็นร้อยละ 52.50 รองลงมาคือจะได้นำความรู้กลับไปทำที่บ้านคิดเป็นร้อยละ 30.00และจะนำความรู้กลับไปสอนลูกหลานคิดเป็นร้อยละ 17.50 ระดับความพึงพอใจและความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมบัญชีครัวเรือนเปรียบเทียบก่อนและหลังการอบรมพบว่า มีแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงในระดับความเห็นเป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งหมดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 สำหรับการนำไปสู่การมีชีวิตที่เป็นสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความเห็นส่วนใหญ่ว่าทำให้รู้รายรับ-รายจ่ายจะได้ประหยัด ร้อยละ 60.00 รองลงมาคือ ทำให้มีข้อมูลช่วยให้มีความพอเพียง ร้อยละ 27.50ผลการวิเคราะห์ตามการประเมินแบบซิปป์พบว่า ด้านบริบทมีการปรับตัวประสงค์โดยเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจและสร้างแรงบันดาลใจในการแสวงหาวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนจากการให้บุคลากรที่เป็นเยาวชนในครอบครัวเป็นผู้บันทึก ด้านปัจจัยนำเข้าเลือกดำเนินการที่เน้นด้านสื่อการเรียนรู้เป็นกรณีศึกษา สำหรับแบ่งกลุ่มฝึกทักษะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนและแนวทางการใช้ประโยชน์จริงในครัวเรือน ด้านกระบวนการ จัดระบบการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้โดยเพิ่มเวลาอีก 30 นาที เพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริงเป็นกลุ่มในการฝึกทักษะการทำบัญชีครัวเรือนและการนำเสนอแนวทางการทำให้มีการทำบัญชีครัวเรือนในการดำรงชีวิตจริงของครัวเรือน และด้านผลผลิตดำเนินการเน้นให้ผู้รับการอบรมมีความต้องการที่จะนำความรู้และแนวทางการทำให้มีการทำบัญชีครัวเรือนไปใช้ประโยชน์โดยไม่ต้องกังวลว่าจะต้องนำไปบันทึกด้วยตนเองเท่านั้น

คำสำคัญ : การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ; เศรษฐกิจพอเพียง ; การทำบัญชีครัวเรือน

ABSTRACT

The purpose of this research is to study, improve and develop the sub household accounting curriculum at the Father Chantee Prathumpha Learning Center. The target audience includes researchers, lecturers in household accounting, and 40 participating farmers who were specifically selected. The research instrument include interview questionnaire from household accounting lecturers, group conversation recording, and describing surveys. Descriptive statistics are used to collect quantitative and qualitative data from a project, observing and interviewing platform which is then used to analyze inductive conclusions and data.

The result of the research concludes that 52.50% of the participants expect to just gain knowledge, 30% of the participants expect to use the knowledge in their household, and 17.50% of the participants would impart the information to their families/descendants. The satisfaction level of the participants before and after the training resulted in an average of 3.91 for the betterment within the groups. 60% of the participants said that Sufficiency Economy Philosophy helped them to gain happy and prosperous life by recording their income and expenditure accounts which led them to be economical. 27.5% said that the information led them to have a sufficient life. Using CIPP evaluation model, the analysis resulted in changing of context which motivated young people in the family to keep records of incomes and expenses. For the input factors, case study was used as a mean of teaching, so it could be used in real life. As far as the method is concerned, the lesson was stretched for another 30 minutes for group learning activities to enhance the household accounting skills, and so it could be practiced in household accounting. Finally, the aim of the research is to make the participants use the knowledge without having to worry that they would have to keep their accounts on their own.

Keywords : Participatory action research, Sufficiency economy philosophy, Household accounting

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศและสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญาในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9-11 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง เกิดภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน [1] ส่วนหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถตอบสนองการทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เท่าทันต่อเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่ระดับบุคคล ครัวเรือนและระดับต่อ ๆ ไป คือ การทำบัญชีตั้งแต่ระดับครัวเรือนเพื่อให้มีการบันทึกรายได้ รายจ่าย ที่เกิดขึ้นในประจำวันอย่างง่าย ๆ มีการสรุปผล เพื่อใช้ประโยชน์ในข้อมูลที่เกิดขึ้น

ทั้งการทบทวนพฤติกรรมการดำรงชีวิตในการทำมาหากินการจับจ่ายใช้สอยและสถานะทางการเงินที่แท้จริงของครัวเรือนสำหรับประเทศไทยนั้นมีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารการเงินที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสมาชิกในครัวเรือนจะต้องรู้จักประมาณตนเอง มีการวางแผนที่ดีในการใช้จ่ายอย่างรอบคอบและมีสติในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยต้องเก็บรวบรวมข้อมูล จัดบันทึกรายรับรายจ่ายและรายงานทางการเงินที่ถูกต้อง การเพิ่มรายรับและลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นจะนำไปสู่ความสำเร็จต่อระบบเศรษฐกิจของไทย [2] [3] [4]

รูปแบบหนึ่งของการขยายผลการขับเคลื่อนการทำบัญชีครัวเรือนคือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรมให้กับเกษตรกร เพื่อใช้ประกอบในการดำรงชีวิตของประชาชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมฝึกอบรมสำหรับเกษตรกรของทุกๆ หน่วยงาน ประกอบด้วยเนื้อหาหรือหลักสูตรบัญชีครัวเรือนเป็นหัวข้อหนึ่งของการฝึกอบรม โดย

เฉพาะอย่างยิ่งการฝึกอบรมเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต่าง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากส่วนราชการที่รับผิดชอบการศึกษาการจัดการการเรียนรู้เชิงระบบในการฝึกอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือนจะเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถเลือกการศึกษาไปที่กิจกรรมการฝึกอบรมของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในหัวข้อการทำบัญชีครัวเรือนที่มีการให้บริการฝึกอบรมที่อยู่กับใกล้ชิดกับเกษตรกร มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีผู้เข้ารับการอบรมเป็นประจำหลาย ๆ รุ่นในแต่ละปี สามารถเรียนรู้ ทบทวน ปรับปรุง ทดลองใช้และพัฒนาเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกว่าเดิมได้ [8] [9] เมื่อมีการศึกษาในกระบวนการนี้ในหลักสูตรฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนแล้ว จะสามารถนำรูปแบบแนวทางที่เรียนรู้ไปใช้กับเนื้อหาข้ออื่นได้ต่อไปได้อีกด้วย

ถึงแม้ว่าจุดเด่นของการอบรมการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้มีอยู่มาก ทั้งจากวิทยากรของศูนย์เรียนรู้ที่มีความรู้โดยตรงมีประสบการณ์จากการเข้าร่วมอบรมและพัฒนาของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นวิทยากรบัญชี มีกระบวนการฝึกอบรมที่เข้าถึงผู้เข้ารับการอบรมอย่างใกล้ชิดและคุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรมที่ถูกคัดกรองมา จะเป็นสิ่งที่น่าสนใจไปสู่ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การบันทึกข้อมูลของผู้ที่ผ่านการเรียนรู้ไปแล้ว แต่สิ่งที่รับทราบจากการติดตามหนุนเสริมผู้เข้าอบรมภายหลังการอบรมของศูนย์เรียนรู้พบว่า มีการนำความรู้ไปปฏิบัติได้ไม่มากนัก ทั้งการมีวิทยากรระดับปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ รู้และปฏิบัติได้จริงเป็นผู้ฝึกและพาบันทึก มีการประเมินระหว่างการเรียนรู้และติดตามนิเทศถึงครัวเรือนหลังการฝึกอบรมซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของThaweejan, Suphatsorn.[5]ที่พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีครัวเรือน เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ไม่มีเวลาในการที่จะบันทึกรายการที่เป็นปัจจุบันในแต่ละวันและไม่สามารถยอมรับความเป็นจริงเกี่ยวกับการจัดทำรายการได้ อีกทั้งขาดแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำบัญชีขาดตัวแทนในการถ่ายทอดและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง และต้องใช้ระยะเวลานานในการจัดทำบัญชีครัวเรือน [6]

ภารกิจการให้บริการฝึกอบรมของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอัจฉรินทร์ที่ ประทุมมา ได้พัฒนาเป็นภารกิจหลักของศูนย์เรียนรู้ สำหรับภารกิจรองคือการเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษา

ดูงานและเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ภายในกลุ่มสมาชิกเอง เป็นภารกิจรองในช่วงเวลาปัจจุบันเกิดจากการพิสูจน์ความสำเร็จได้จริงในผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีการประกอบอาชีพการเกษตรตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เป็นพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง องค์ประกอบหลักของการให้บริการฝึกอบรมจะอยู่ที่การปลูกและสร้างจิตสำนึกในความพอเพียง ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงพฤติกรรมศาสตร์และการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการเทคนิคทางการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำให้สามารถประกอบอาชีพทางการเกษตรที่เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้

ดังนั้น โครงการวิจัยการพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่จะใช้ในการพัฒนาและการขยายผลการใช้เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม มีการใช้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องมากไปกว่าเดิม จึงเกิดขึ้นจากการทบทวนผลงานและบทเรียนที่ผ่านมาของปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอัจฉรินทร์ที่ ประทุมมา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ใช้ประโยชน์จากการฝึกอบรมและนักวิจัยที่มีความเห็นพ้องกันว่า ถึงแม้ในสภาพปัจจุบันศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอัจฉรินทร์ที่จะมีความสามารถในการบริการฝึกอบรม มีประสบการณ์ในการใช้กิจกรรมประกอบเพื่อการเรียนรู้ที่ดีอยู่แล้ว แต่เมื่อทบทวนและค้นหาตนเองแล้วจะพบว่า เมื่อมีการขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้ไปนั้น การยกระดับความเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในตนเองทั้ง ความพอเพียงพอประมาณ ความมีเหตุผล และเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม จะต้องมีการหยุดคิด ทบทวนและเรียนรู้ด้วยกระบวนการประเมินเชิงระบบที่มีประเด็นนำร่อง คือ การบริการในหลักสูตรบัญชีครัวเรือนที่จะนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงรูปแบบใหม่ได้ดีกว่าเดิม

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอัจฉรินทร์ที่ ประทุมมา กรณีศึกษาหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่: ศึกษาเฉพาะพื้นที่ดำเนินการที่ให้การฝึกอบรมในหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจ

พอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมมา

ขอบเขตด้านประชากร : ศึกษากลุ่มผู้เป็นวิทยากรบัญชีครัวเรือนที่เป็นกรรมการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมมา และนักวิจัยของโครงการวิจัย รวมถึงผู้เข้ารับการอบรมที่เป็นเกษตรกร

ขอบเขตด้านเนื้อหา : เนื้อหาการจัดการเรียนรู้ในการให้การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน ตามแบบจำลองการประเมินแบบชิปปี้ เน้นการหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจบริหารโครงการอย่างต่อเนื่อง

ขอบเขตการศึกษาด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: ศึกษาในกรอบความสัมพันธ์ของ 3 องค์ประกอบและ 2 เงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในความสัมพันธ์ด้านการสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินชีวิตไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ได้ใช้ขั้นตอนการดำเนินการที่มีกลุ่มเป้าหมายทุกภาคส่วนร่วมกันปฏิบัติกรวิจัยตั้งแต่ร่วมกันสื่อสารเตรียมความพร้อมวิเคราะห์ปัญหาคำหนดความต้องการแสวงหาคำพัฒนาศึกษาข้อมูลตัดสินใจวางแผนและดำเนินการตามแผนในระยะแรกโดยมีกิจกรรมการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลผลการประเมินและแนวทางการพัฒนาตามข้อมูลที่ได้จากการประเมิน โดยมีนักวิจัยเป็นวิทยากรกระบวนการขับเคลื่อนให้เป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลักดังนี้

1. การสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย เป็นการสร้างความเข้าใจโดยการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายด้วยการปฏิบัติการร่วมกันให้เกิดการสื่อสาร สร้างความรู้ ความเข้าใจ การยอมรับเพื่อการเรียนรู้และปฏิบัติการวิจัยร่วมกันในการประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิตตามแนวคิดของแบบจำลองชิปปี้ระหว่างนักวิจัยกับนักวิจัยในแผนงานวิจัย คณะกรรมการของศูนย์เรียนรู้และวิทยากรประจำเนื้อหาการจัดทำบัญชีครัวเรือน เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของแผนงานวิจัย และจากการบันทึกการสังเกต การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเพื่อถอดบทเรียนระบบการจัดการการเรียนรู้ที่

ดำเนินการอยู่ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาแบบอุปนัยและการจำแนกข้อมูลเพื่อสรุปผลเป็นสถานการณ์เบื้องต้น

2. การดำเนินการวิจัย การประเมินการดำเนินการจัดการการเรียนรู้การอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือนจากกลุ่มผู้รับการอบรมที่กำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาทั้งก่อนและหลังการให้ฝึกอบรม โดยการใช้แบบสอบถามการประเมินให้ครอบคลุมปัจจัยทั้งหมดที่กำหนดไว้ในแบบประเมินแบบชิปปี้และวิเคราะห์ผลประเมิน สรุปบทเรียน การพิจารณาความเหมาะสมและการกำหนดแผนงานการพัฒนาการจัดการการเรียนรู้ในการฝึกอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้อย่างสมบูรณ์และใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัยและการวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูลส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสำรวจโดยใช้ค่าร้อยละในการอธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ และค่าเฉลี่ยเลขคณิตในการอธิบายในส่วนของแบบสอบถามที่ใช้การประเมินแบบลิเคิร์ตที่ประเมินการดำเนินการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. การวิเคราะห์ผลประเมิน สรุปบทเรียน การพิจารณาความเหมาะสมและการกำหนดแผนงานการพัฒนาการจัดการการเรียนรู้ในการฝึกอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้อย่างสมบูรณ์ เป็นการวิจัยปฏิบัติการจากการคืนข้อมูลที่ได้ศึกษาไว้สู่เวทีสมาชิกทั้งหมดของศูนย์เรียนรู้เพื่อให้มีการวิเคราะห์ วิพากษ์ สรุปผลและกำหนดแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามปัจจัยทั้ง 4 ด้านที่ได้ประเมินไว้แล้ว

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการดำเนินการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 23 คนคิดเป็นร้อยละ 57.89 อยู่ในช่วงอายุ 56 ปีขึ้นไปจำนวน 17 คนคิดเป็นร้อยละ 42.50 การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาจำนวน 24 คนคิดเป็นร้อยละ 60.00 และประกอบอาชีพหลักทั้งทำนาและทำไร่ รวมจำนวน 34 คนคิดเป็นร้อยละ 85.00 สำหรับระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือนเปรียบเทียบกับก่อนและหลังการอบรมพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความเห็นก่อนการอบรมเท่ากับ 3.32 และค่าเฉลี่ยระดับความเห็นหลังอบรมเท่ากับ 3.91 มีความ

เปลี่ยนแปลงในระดับความเห็นเป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งหมด ทั้งที่เป็นความเห็นในกลุ่มของการมีทัศนคติที่ดีต่อบัญชีครัวเรือนและการเรียนรู้ที่นำไปสู่การนำไปใช้ประโยชน์ปฏิบัติจริงได้มากขึ้น

ด้านความคาดหวังในการอบรมบัญชีครัวเรือน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความหวังว่าจะได้มีความรู้เป็นจำนวน 21 คนคิดเป็นร้อยละ 52.50 รองลงมาคือจะได้นำความรู้กลับไปทำที่บ้านเป็นจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00และจะนำความรู้กลับไปสอนลูกหลานจำนวน 7 คนคิดเป็นร้อยละ 17.50

สำหรับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือน เรื่องการทำบัญชีครัวเรือนกับการนำไปสู่การมีชีวิตที่เป็นสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความเห็นส่วนใหญ่ว่าทำให้รู้รายรับ-รายจ่ายจะได้ประหยัด เป็นจำนวน 24 คนคิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมาคือ ทำให้มีข้อมูลช่วยให้มีความพอเพียงเป็นจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ 1) ผลประเมินภาพรวมในปัจจัยบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิตของการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนที่ปรับปรุงใหม่พบว่านักวิจัย วิทยากรหลักและกรรมการศูนย์เรียนรู้มีความพึงพอใจต่อผลการจัดการฝึกอบรมแบบใหม่ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยสังเกตได้จากพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีการเรียนรู้แบบร่วมมือสอดคล้องกับลักษณะที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มีการเรียนรู้ร่วมกันและระหว่างกันได้ดีกว่าเรียนรู้จากการจัดการของวิทยากร และต่างเห็นพ้องต้องกันว่ากระบวนการกลุ่มมีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี เหมาะสำหรับการพัฒนากับหัวข้ออบรมอื่นๆได้ ทั้งนี้ยังสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำบัญชีครัวเรือนกับการเชื่อมโยงการปฏิบัติตามวิถีของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

2) ผลการประเมินเฉพาะประเด็นหลักที่มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาในแนวทางการจัดการการเรียนรู้แบบใหม่ ประกอบด้วยผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นหลักที่ปรับเปลี่ยน ดังนี้

การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม โดยสรุปวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการบันทึก

และใช้ประโยชน์จากการทำบัญชีครัวเรือน และสร้างแรงบันดาลใจในการแสวงหาวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนจากการให้บุคลากรที่เป็นเยาวชนในครอบครัวเป็นผู้บันทึกมีผลการประเมินว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม จะนำไปใส่ไว้ในเอกสารการอบรมการทำบัญชีครัวเรือนต่อไป แต่ต้องนำเสนอและชี้แจงให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบและเข้าใจถึงเหตุและผลของการปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ใหม่

ผลการประเมินการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยมีการจัดกิจกรรมเน้นหนักการเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมแสดงความคิดเห็นร่วมกัน การบรรยาย การแนะนำวิธีการบันทึก และการฝึกปฏิบัติเรียนรู้ในกลุ่มพร้อมการนำเสนอโดยตัวแทนกลุ่ม และสรุปผลการเรียนรู้มีผลการประเมินว่ามีความพอใจในระดับสูงที่มีการเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ การจัดกลุ่มจะช่วยให้มีการเรียนรู้ที่ดีขึ้น การนำเสนอจะช่วยให้เพิ่มเติมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์แนวทางที่จะนำไปปรับใช้ในระดับครัวเรือนต่อไป

ผลการประเมินการจัดการเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้โดยยังคงใช้คู่มือการทำบัญชีครัวเรือนแจกให้ผู้เข้าอบรม และเพิ่มเติมการออกแบบ จัดทำกรณีศึกษารายกลุ่มเพื่อฝึกทักษะการบันทึกการบัญชีและการหาแนวทางส่งเสริมให้เยาวชนในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการบันทึกบัญชีครัวเรือนระหว่างผู้เข้ารับการอบรมแต่ละกลุ่ม มีผลการประเมินว่าสื่อกรณีตัวอย่างมีความเหมาะสม เข้าใจง่าย ใช้ได้ผลในการกระตุ้นการคิด การปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เข้าอบรม สามารถนำไปใช้ได้ในทุกโครงการที่จะจัดต่อไป

ผลการประเมินการจัดการเกี่ยวกับการประเมิน โดยเลือกการประเมินเชิงคุณภาพที่ประเมินเริ่มต้นการเรียนรู้จากการให้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน การติดตามพฤติกรรมการเรียนรู้ในกลุ่ม และการรับฟังผลการเรียนรู้จากตัวแทนกลุ่มตามประเด็นที่กำหนด คือ วิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือน ปัญหาที่เกิดขึ้น และเทคนิคการแสวงหาแนวทางให้เยาวชนในครัวเรือนได้เรียนรู้และช่วยเป็นผู้ทำหน้าที่บันทึกบัญชีครัวเรือนมีผลการประเมินว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสม ลดความเครียดของผู้เข้ารับการอบรม ใช้เวลาที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรปริญญาตรีด้วยการใช้องค์ความรู้ตามกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นเครื่องมืออภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอเพียงที่ ประทุมมา กรณีศึกษาหลักสูตรการจัดการทำบัญชีครัวเรือน ด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังนี้

1. จากการศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้ที่ได้ข้อสรุปในการประเมินปัจจัยทั้ง 4 ของปัจจัยในการประเมินตามแบบซิปป์ [7] ในมุมมองของคุณลักษณะและเงื่อนไขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อศึกษาเบื้องต้นจะประเมินว่าเป็นการดำเนินการที่เหมาะสมแต่ในกระบวนการเรียนรู้เพื่อการยกระดับที่มีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับองค์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้มาประกอบการพิจารณาที่เป็นส่วนของการให้ความสำคัญอย่างแท้จริงกับการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริงตามความมุ่งหมายมากกว่าความมีประสิทธิภาพและความสำเร็จในการกิจการฝึกอบรม จึงทำให้วิทยากรปริญญาตรีครัวเรือนและกรรมการศูนย์เรียนรู้ที่ได้รับการนำเสนอความรู้ในการจัดการการเรียนรู้ การประเมินเชิงระบบ และการทบทวนสถานการณ์ด้วยคุณลักษณะและเงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนเกิดเป็นความตระหนักในการที่จะต้องมีการยกระดับการจัดการเรียนรู้ในการฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนที่ต้องตอบสนองการนำไปใช้ประโยชน์สนับสนุนการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เข้าอบรม จึงได้มีการนำเอาแนวคิดการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่และการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ร่วมกันพิจารณาแล้วเห็นว่าเหมาะสมต่อการนำมาปรับใช้ให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้ การปรับเปลี่ยนประเด็นย่อยในปัจจัยบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต จึงก่อให้เกิดการพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน ดังต่อไปนี้

1.1 ปัจจัยด้านบริบท มีการพัฒนาโดยปรับวัตถุประสงค์เป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจและสร้างแรงบันดาลใจในการแสวงหาวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนจากการให้บุคลากรที่เป็นเยาวชนในครอบครัวเป็นผู้บันทึก โดยอธิบายได้ว่าข้อเท็จจริง

พื้นฐานของการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนในระยะแรกที่จะส่งเสริมให้มีการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง จะมีกลุ่มเกษตรกรในชนบทเป็นกลุ่มหลัก และยังคงมีการจัดการฝึกอบรมและหนุนเสริมให้มีการทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง แต่โดยศักยภาพการเรียนรู้และการนำไปปฏิบัติของเกษตรกรที่ไม่เอื้อต่อการทำบัญชีครัวเรือนทั้งจากภาวะความรู้หนังสือ การอ่านออกเขียนได้น้อย ช่วงอายุที่ค่อนข้างสูง และความเข้มแข็งของจิตใจในการรับรู้ความจริงจากผลการบันทึกแล้วแต่เป็นข้อจำกัดให้มีการนำความรู้การทำบัญชีครัวเรือนไปใช้จริงและใช้อย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับ Wichitsathian, Sareeya. [10] ที่ถึงแม้จะพัฒนามาจนง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ได้จริงก็ตาม การศึกษาที่ผ่านมาจึงเห็นได้ว่าการศึกษาประเด็นด้านการอบรม การส่งเสริม การติดตาม การสำรวจการทำบัญชีครัวเรือนในวาระต่างๆ จะได้คำตอบในลักษณะเดียวกัน คือ วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนแล้วแต่เป็นการให้ความสำคัญกับการให้เงินกลไกในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครัวเรือนด้วยการมีข้อมูลและรู้เท่าทันวิถีการดำรงชีวิตจากข้อมูล การตัดสินใจจากข้อมูลที่ได้จากการทำบัญชีครัวเรือน การดำเนินการจะเน้นการให้การฝึกอบรมและแนะนำให้มีการปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง มีความพยายามที่จะใช้กลยุทธ์ต่างๆ ให้เกิดการปฏิบัติต่อไปไม่หยุดนิ่ง เมื่อดำเนินการให้การหนุนเสริมแล้วเกษตรกรผู้ได้รับการเรียนรู้ก็จะมีทัศนคติและความเข้าใจที่ดีต่อการทำบัญชีครัวเรือน มีความสามารถที่จะบันทึกบัญชีได้เอง แต่ก็จะมีข้อจำกัดที่ความไม่ต่อเนื่องไม่ยั่งยืนของการบันทึก เนื่องจากพฤติกรรมการบันทึก ภาระในชีวิตประจำวัน ความหลงลืมและขาดการให้ความสำคัญในการบันทึกและใช้ข้อมูลอย่างแท้จริงเมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะจากการศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นแนวทางการต้องพิจารณาไปที่การนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งมีบทเรียนว่าการติดตามหนุนเสริมอย่างต่อเนื่องจะเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยให้มีการทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ Maitreechit, Ame-orn. [11] พบว่า ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มีการเรียนรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือนจากหน่วยงานราชการเข้ามาอบรมให้ความรู้ตามนโยบายรัฐบาล ทำให้ประชาชนในชุมชนรับรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนและสามารถเรียนรู้วิธีการบันทึกบัญชีที่ถูกต้องได้ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการพูดคุยกันในชุมชน แต่สำหรับการศึกษาค้นคว้านี้จะพบว่าการ

ติดตามหนุนเสริมเป็นภาระที่ดำเนินการได้ลำบาก ขาดการให้ความสำคัญกับเงื่อนไขการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งการมีความรู้คือ รู้และใช้ประโยชน์ได้และใช้กับคุณธรรม ที่ต้องมีความมุ่งมั่น ซื่อสัตย์ มีความเพียรต่อการปฏิบัติได้ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ผลเป็นคำตอบเพื่อการสร้างความพอประมาณ ด้วยความมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดี จึงเสนอให้ปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ของการจัดการการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นการแสวงหาวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนจากการให้บุคลากรที่เป็นเยาวชน ในครอบครัวเป็นผู้บันทึก เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ คือ ความไม่สามารถในการบันทึกบัญชีได้พร้อมกับการใช้กลไกของสถาบันครอบครัวมากำกับการทำงานได้และทำอย่างต่อเนื่อง จากการใช้เยาวชนในครอบครัวเป็นผู้ทำหน้าที่บันทึกบัญชีครัวเรือน ให้แทนซึ่งสอดคล้องกับ Thana-a-nawat,Pawinee. [12] ที่ศึกษาเรื่อง Household accounting of sufficiency economy philosophy for sufficient life ทั้งนี้อาจจะต้องมีการหนุนเสริมจากการขยายบริการฝึกอบรมสู่สถานศึกษาและใช้กระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนเป็นกลไกกำกับการส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งจะต้องมีการศึกษาเพื่อพัฒนาเป็นแนวทางเสนอผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

1.2 ปัจจัยนำเข้าสำหรับการพัฒนาด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิตอภิปรายผลโดยรวมได้ข้อสรุปว่าสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่คือ สมุดบัญชีครัวเรือนที่แจกให้ผู้เข้าอบรม รายบุคคลสำหรับใช้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติยังขาดประสิทธิภาพการเรียนรู้และเป็นปัญหาสำหรับผู้สูงอายุ ผู้ที่อ่านเขียนได้ยาก ประกอบกับกระบวนการดำเนินการที่ฟังบรรยายและสาธิตให้ปฏิบัติตามในแต่ละขั้นตอน ซึ่งผู้เข้าอบรมบางส่วนที่ดำเนินการตามขั้นตอนไม่ครบถ้วน จึงขาดการทำความเข้าใจและทดลองทำ ผลที่ได้จึงเป็นแต่เพียงมีทัศนคติที่ดีคิดว่ามีความเข้าใจและคาดหวังจะพยายามกลับไปทำที่บ้าน จึงเสนอการพัฒนาทั้งระบบให้ตอบสนองวัตถุประสงค์ใหม่ได้คือ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เป็นกรณีศึกษาสำหรับแบ่งกลุ่มฝึกทักษะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนและแนวทางการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์จริงในครัวเรือน กำหนดเนื้อหาการเรียนรู้โดยเพิ่มเวลาอีก 30 นาที เพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริงและประเมินผลการเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมและเน้นให้ผู้รับการอบรมมี

ความต้องการที่จะนำความรู้และแนวทางการทำให้มีการทำบัญชีครัวเรือนไปใช้ประโยชน์ โดยหาคนที่เหมาะสมทำแทนได้โดยมีแนวคิดมาจากองค์ความรู้ในการจัดการศึกษาหรืออบรมผู้ใหญ่ ที่ควรเน้นกระบวนการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง การเรียนรู้แบบร่วมมือและจากผลการประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมาจะพบว่า กิจกรรมการมีส่วนร่วมที่มีผู้เรียนรู้เป็นศูนย์กลางจะเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปปรับใช้ได้หลากหลาย ซึ่งเมื่อมีการทดลองดำเนินการตามแนวทางดังกล่าว มีผลประเมินเบื้องต้นที่กล่าวได้ว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความสุขเพิ่มขึ้น มีการเรียนรู้จากสมาชิกในกลุ่มด้วยตนเอง [11] ที่เป็นทางออกในการลดความเครียดจากการตามเนื้อหาและปฏิบัติไม่ทันนอกจากนี้ยังสามารถเรียนรู้แนวทางการส่งเสริมให้เยาวชนในครอบครัวเข้ามาช่วยทำบัญชีครัวเรือนที่มีการนำเสนอไปตามบริบทของผู้เข้าอบรมและเลือกไปปรับใช้ด้วยความมั่นใจมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะการใช้ประโยชน์จากการวิจัย

1.1 ควรมีการดำเนินการฝึกอบรมเกษตรกรในเนื้อหาการทำบัญชีครัวเรือนตามแนวทางที่ปรับปรุงไว้แล้วที่เน้นการกำหนดวัตถุประสงค์ด้านการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความสม่ำเสมอในการทำบัญชีครัวเรือนที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการบรรลุผลการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีเป้าหมายของการเรียนรู้ คือ ให้มีความสุขและเกิดความรู้ที่ตระหนักรู้ว่าการฝึกอบรม และมีแนวทางที่เหมาะสมในการนำผลการอบรมไปปฏิบัติทั้งด้วยตนเองและด้วยเยาวชนในครัวเรือน

1.2 ควรพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนสำหรับเยาวชนที่สามารถใช้ได้ทั้งที่ศูนย์เรียนรู้และนำไปใช้เผยแพร่ตามสถานศึกษาต่าง ๆ ได้ด้วย เพื่อเป็นการหนุนเสริมให้ผู้เข้าอบรมที่เป็นผู้ใหญ่ได้รับความร่วมมือจากเยาวชนได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความสำเร็จของศูนย์เรียนรู้ต่าง ๆ ในการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน

2.2 ควรมีการศึกษากลยุทธ์ในการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้เกิดผลการปฏิบัติที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติที่สนับสนุนทุนวิจัย ขอขอบคุณ พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา พร้อมด้วย คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพ่อจันทร์ที่ ประทุมภา ทุกท่าน และขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทวิ วัชรเกียรติศักดิ์, อาจารย์วิลาวัลย์ วัชรเกียรติศักดิ์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา ภาณุรักษ์ ที่มีส่วนร่วมในโครงการวิจัยแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพ่อจันทร์ที่ ประทุมภา บ้านโนนรัง ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา

เอกสารอ้างอิง

- [1] Office of the National Economics and Social Development Board. (2012). **National Economics and Social Development plan No, 12** (2017-2021). Search 14 January 2018 from http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420&filename=develop_issue
- [2] Manasutt, Kritsamphan. (2017). **Guidelines for applying the philosophy of sufficiency economy for sustainable development**. (Online). Available: https://www.matichon.co.th/columnists/news_588848
- [3] Ongklang, Ailadda and Others. (2017). **The Study on Knowledge and Understanding in Household Accounting According to Sufficiency Economy Philosophy : A Case Study of Baan Kampee, Borabue District, MahaSarakram Province**. Rajabhat Mahasarakham University Journal, 11(2):May-August : 385-391.
- [4] Arree, Bussaba. (2014). **Households Accounting of Sufficiency Economy in Globalization**. Payap University Journal, 24(1), 24-36.
- [5] Thaweejan, Suphatsorn. (2013). **Integral Household Accounting for Accounting Wisdom Encouragement According to Philosophy of Sufficiency Economy : A Case Study of Banklang Community, Khayoong Subdistrict Utumpornpisai District, Sisaket Province**. **Journal of Graduate School**, 10(48), May-June, 7-16.
- [6] Jhankawi, Thulaporn. (2015). **Conducted on Household Accounting of Agriculturist in Mae Phun and Chai Chumphon Subdistrict Lablae Uttaradit Province**. **Academic Journal Uttaradit Rajabhat University**, 10(2), 114-122.
- [7] Stufflebeam D.L. (1971). The relevance of the CIPP evaluation model for educational account ability. **Journal of Research and Development in Education**, Fall.
- [8] Sungsi, Supawadee. (2010). **Participatory Action Research for Developing of Household Accounts Curriculum of Pho-Junthee Prathumpha Sufficiency Economy Learning Center, Ban Nonrung, Amphoe Chum Phuang, Changwat Nakorn Ratchasima**. Bangkok : National Research Council of Thailand.
- [9] Mongkolsamai, Varipin and Other. (2017). **The Development of the Household Accounting of the Women Group at Ban Huai Sai Mae Rim District Chiang Mai**. Lampang Rajabhat University Journal, 6(2), July - December.
- [10] Wichitsathian, Sareeya. (2016). The Development of Household Accounting Efficiency of Farmers. **Journal of Humanities and Social Sciences**, 8(16).

- [11] Maitreechit, Ame-orn. (2017). Learning How to Do Household Accounting of the Dwellers in Hansa-srangsang Community at Nongkhaem District in Bangkok. **Journal of Chandrakasemsarn**, 23(45) : July - December.
- [12] Thana-a-nawat,Pawinee. (2013). **Household accounting of sufficiency economy philosophy for sufficient life**. Payap Technology College and Business Administration.

